

Ο ΑΓΙΟΣ ΠΕΤΡΟΣ *)

Θά εχρειάζετο όλόκληρος τόμος, όπως περιγράψω λεπτομερώς τὸν Ἅγιον Πέτρον. Αἱ ὀλίγαι γραμμὲς ἀρὰ τὰς ὁποίας ἐδῶ ἀφιερῶ δὲν δύνανται παρὰ ἀμυδρὰν καὶ ἀτεχνὸν εἰκόνα νὰ παρὰσχῶσι τοῦ ἀριστουργήματος τούτου. Θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ λοιπὸν νὰ παρενθῶ μερικὰς ἀκόμη λεπτομερεῖας περὶ τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα κλείει τὸ τέμενος τοῦτο τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ὅταν κατορθώσῃ κανεὶς νὰ ἀποσπάσῃ τὰ βλέμματα ἀπὸ τὸν θόλον τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου προχωρεῖ εἰς τὸ βάθος τοῦ ναοῦ, ὅσον διακρίνει τέλος τεσσαρὰ κολοσσιαῖα ὀρειχάλκινα ἀγάλματα, ἅτινα κρατοῦν διὰ τῶν ἄκρων τῶν δεκτύλων μὲ χάριν ἕνα ὀρειχάλκινον θρόνον. Εἶνε ὁ θρόνος τὸν ὁποῖον ὁ Ἀπόστολος Πέτρος καὶ οἱ διάδοχοί του μετεχειρίσθησαν διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς τελετάς. Τὸ σύνολον τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Bernini δὲν προσθέτει τίποτε εἰς τὸν ναόν. Ὑπεράνω τοῦ συνόλου τούτου τοῦ στερουμένου, κατὰ τοὺς εἰδήμονας, ἁρμονίας, εἶνε ἡ «Δόξα», μὴ κυκλοτερὲς δέσμη χρυσωμένων ἀκτίνων, ἐν τῇ μέσῃ δὲ τοποθετεῖται τὸ χρυσοῦν κύπελλον, ἐν τῇ ὁποίᾳ φυλάσσεται ἡ μετὰληψις. Διὰ κατὰλήλου τοποθετήσεως κυτρίνου χρώματος ὑέλου χύνεται γύρω ἐν φῶς μυστηριώδης μεταδίδον ἕνα βαθὺν μυστικισμόν. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἐν εἰδῇ περιστρεφῶς, ἐπιστέφει ὁλόκληρον τὸ κολοσσιαῖον τοῦτο σύμπλεγμα.

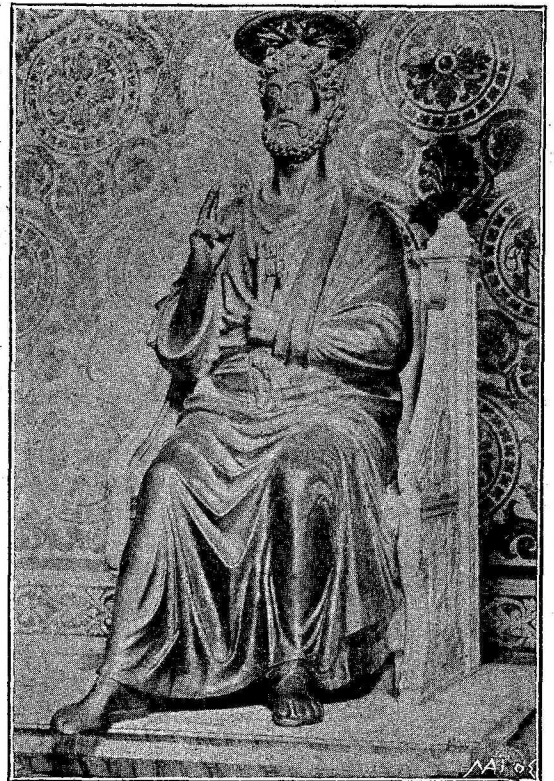
Τὴν δυσαρμονίαν τῶν τεσσάρων κολοσσίων ἀγλαμάτων τοῦ Bernini ἐξουδετερώνει πρὸ τῶν ὁμμάτων τοῦ θεατοῦ ἐν ἀριστουργημα εὐρισκόμενον πρὸς τὰ δεξιὰ τούτων: Εἰς τάφος ὑπερόχου ὠμορφίας καὶ τέχνης. Εἶνε ὁ τάφος τοῦ Πάπα Παύλου Γ' τοῦ Φαρνέζε, κατασκευασθεὶς κατὰ τὸ 1550 ὑπὸ τοῦ Della Porta ἐπὶ σχεδίου τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου.

Κάτω ἀπὸ τὴν μορφήν τοῦ Πάπα, ὅστις καθισμένος εὐλογεῖ, εὐρίσκονται εἰς τοὺς πόδας τῆς σαρκοφάγου δύο μαρμάρινα ἀγάλματα παριστῶντα τὴν Φρόνησιν καὶ τὴν Δικαιοσύνην. Ἡ Φρόνησις εἶνε μὴ Ρωμαῖα δέσποινα κατοπτριζομένη καὶ κρατοῦσα βιβλίον ἀνὰ χεῖρας. Ἡ μορφή της παριστᾷ αὐτὴν σκεπτικὴν. Πλησίον της ἡ Δικαιοσύνη ἀκτινοβολοῦσα, ἀντιθέτως, ἀπὸ νεότητος. Ἡ γοητευτικώτερα ὠμορφία διαχύνεται ἀπὸ τὸ κομψόν, εὐκαμπτον καὶ ρωμαλέον ταῦτοχρόνως ἐκεῖνο σῶμα. Τὸ σῶμα κατ' ἀρχὰς ἦτο γυμνόν. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1595 ὁ Καρδινάλιος Φαρνέζε, χάριν αἰδοῦς(!) ἐνέδυσεν τὸ ἄγαλμα τῆς

Δικαιοσύνης μὲ φρικτῶδες ὀρειχάλκινον ὑποκάμισον, μὲ τὸ ὁποῖον εἶνε περιβεβλημένον μέχρι σήμερον.

Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ γλύπτης ἐν τῇ μορφῇ τῆς Δικαιοσύνης ἀντιπαρέστησε τὴν Ἰουλίαν Φαρνέζε, τὴν ἀδελφὴν τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ Γ', τὴν «ὠραίαν Ἰουλίαν», ὅπως ἀπεκλήθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων της, ἥτις ὑπῆρξεν τὸ ἡδονικώτερον πλᾶσμα τῆς ἐποχῆς της καὶ ἡ ἐπίσημος ἐρωμένη τοῦ Πάπα Ἀλεξάνδρου ΣΤ' τοῦ Βοργία. Ἀλλ' αὐτὸ ἐννοεῖται εἶνε μὴ παράδοσις.

Ἡ ζωγραφικὴ ἐλλεῖπει σὺ δὲν τελείως ἀπὸ τὸν Ἅγιον Πέτρον. Τὸ ὠραιότερον ἔργον τῆς ζωγραφικῆς εἶνε τὸ εὐρισκόμενον ἐν τῇ Σκευοφυλακίᾳ τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Μέσα εἰς τὴν Stanga Capitolare εἶνε αἱ εἰκόνες τοῦ δικαστικοῦ ζωγράφου Giotto. Τὸ Σκευοφυλάκιον αὐτὸ περιέχει «τοὺς Ἀγγέλους ψάλλοντας ἐν χορῷ καὶ ὁργάνοις» τοῦ Melozzo da Forli, ἀριστουργήματα μὲ ἀλησμόνητον ἑκφρασιν κανονικότητος καὶ ἡδονικῆς ὠμορφίας.

Τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἁγίου Πέτρου.

*) Τίτλος.

Ἀπεναντίας, τὰ Μωσαϊκὰ βρίθουν μέσα εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον. Ὅλοι οἱ τοῖχοι του, ὁλόκληρος ὁ θόλος του, ὁλόκληρος ἡ στέγη εἶνε πλημμυρισμέναι ὅλα ἀπὸ μωσαϊκά.

Τὸ πλουσιώτερον στολισμὸς τοῦ ναοῦ ἐν τούτοις ἀποτελοῦν τὰ ἀγάλματα. Ἐκεῖ μέσα μπορεῖ κανεὶς νὰ εὕρῃ ὁλόκληρον τὴν ἐξέλιξιν τῆς τέχνης, ἀπὸ τῆς ἀτεχνωτέρας—διὰ τοῦ ὀρειχαλκίνου ἀγάλματος τοῦ Ἁγίου Πέτρου—μέχρι τῆς ὑπεροχοτέρας ἐξελίξεως τῆς τέχνης, ἐκπροσωπούμενης διὰ τοῦ «Οἴκτου» τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου.

Ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἁγίου Πέτρου εἶνε ὀρειχαλκινός. Οἱ πιστοὶ ἐπὶ αἰῶνας τώρα πλησιάζουν πρὸς τὴν μαύρην αὐτὴν μορφήν τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων κρατοῦντος τὰς κλεῖδας καὶ ἀσπάζονται τὸ πόδι του. Καὶ ἔχουν περᾶση τόσα ἑκατομμύρια προσκυνητῶν, καὶ ἔχουν φιλῆσῃ τόσοι μέχρι τοῦδε τὸ πόδι αὐτοῦ τὸ ὀρειχαλκινόν, ὥστε ὁ δάκτυλος τοῦ δεξιοῦ ποδὸς του ἔχει φθαρῇ ἀπὸ τὰ φιλήματα. Ἴδου ἐν λείψανον εἰδωλολατρικῆς λατρείας κατὰ τὴν εἰκοστὴν αἰῶνα!

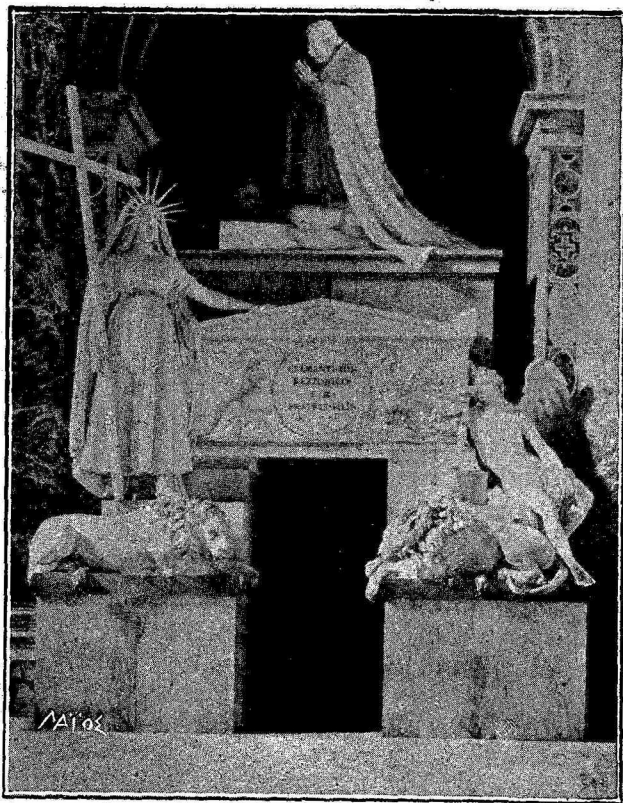
Τὴν 29 Ἰουνίου ἐκάστου ἔτους, ἑορτὴν τοῦ Ἀποστόλου, τὸ ἄγαλμα περιβάλλεται μὲ χλαμύδα χρυσοφορτωμένην ἀμνητήτου ἀξίας. Τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἁγίου Πέτρου στολίζει μίτρα πλημμυρισμένη ἀπὸ πολυτελεῖς λίθους, εἰς δὲ τὸν ὑψωμένον δάκτυλον τῆς δεξιᾶς χειρὸς του ἀπαστράπτει ὁ χολοσσάιος ἀδάμας τοῦ Παπικοῦ δακτυλίου. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἁγίου Πέτρου φρουρεῖται ἀπὸ ὀκτὼ ἀστυφύλακας, διότι τὸ σύνολον τῆς περιβολῆς του ἐκπροσωπεῖ ἀρκετὰ ἑκατομμύρια φράγκων.

Τὸ ἄγαλμα αὐτὸ πράγματι πικριστᾷ τὸν Ἅγιον Πέτρον; Ἄγνωστον. Φαίνεται ὅμως πιθανόν ὅτι κατεσκευάσθη κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα μ. Χ. Ποῖον ἀκριβῶς πικριστᾷ; Ἄγνωστον. Ἀλλὰ τὸ σύνολον τῆς μορφῆς, ἡ ἐπιβλητικότης τῆς στάσεώς του δίδουν χαρακτῆρα ἀγιότητος εἰς τὸ ἄγαλμα τοῦτο.

Ἡ ἀρχαιοπρεπὴς πρὸ τῆς Ἀναγεννήσεως μορφή τῆς τέχνης ἀντιπροσωπεύεται ἐν τῷ Ἁγίῳ Πέτρῳ διὰ τῆς σαρκοφάγου τῶν Παπῶν Γρηγορίου Ε', Ἀδριανοῦ Δ' καὶ πλείστων ἄλλων ἀκόμη.

Τὴν πρώτην τάσιν τῆς Ἀναγεννήσεως ἐκπροσωποῦν οἱ τάφοι τοῦ Σίξτου Δ' καὶ Ἰνοκεντίου Η'.

Ὑπέροχος ἀληθῶς εἶνε ὁ τάφος τοῦ Κλήμεντος ΙΓ'. ἀποθνήσκοντος τὸ 1769. Ὁ πατὴρ του ἦτο εἰς τῶν πλουσιωτέρων ἐμπόρων τῆς Βενετίας. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ φιλόδοξος πατὴρ διὰ χρημάτων ἠγόρασε τὸν Παπικὴν θρόνον διὰ τὸν υἱόν του. Ὁ ἀθάνκτος Κανόβας παρέστησε τὸν

Ὁ τάφος τοῦ Κλήμεντος ΙΓ'.

Κλήμεντα ΙΓ'. γονατιστὸν ἐν στάσει προσευχῆς. Καὶ κάτω εἶνε δύο συμβολικαὶ παραστάσεις: ἡ Θρησκεία ὀρθία κρατεῖ σταυρόν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὸ «Πνεῦμα τοῦ θανάτου» καθισμένον εἰς στάσιν λύπης. Εἶνε ἐν ἀπὸ τὰ καλλίτερα ἔργα ποῦ στολίζουν τὸν Ἅγιον Πέτρον, ἐκπροσωποῦν τὴν νεωτέρην ἐξέλιξιν τῆς τέχνης. Τὸ «Πνεῦμα τοῦ θανάτου» κατὰ τοὺς εἰδήμονας ἐνεπνεύσθη ὁ Κανόβας ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα τοῦ Belvedere.

Μέσα εἰς τὴν ἀπειρίαν τῶν μνημείων ἄτινα πλημυροῦν τὴν Ἅγιον Πέτρον σημειοῦμεν τὸν τάφον τῆς Μαρίας Χριστίνης, Βασιλίσσης τῆς Σουηδίας ἀποθνήσκουσας ἐν Ρώμῃ, τῆς κομήσεως Μαρθίλδης τῆς Τοσκάνης, τῆς γυναικὸς ἐκείνης ἥτις τοσαύτης ὑπηρεσίας παρέσχεν εἰς τὸ Βατικανόν, τὸ Μαυσωλεῖον τοῦ Πίου Ζ', ἔργον τοῦ δικαστή Thorwaldsen, τὸ μαυσωλεῖον τῆς οἰκογενεῖς Στουάρτ, ἔργον τοῦ Κανόβα. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τῆς ἀπκριμνήσεως τῶν ἀπείρων ἀριστουργημάτων τοῦ Ἁγίου Πέτρου καθίσταται ἄχαρι, ἕνεκα τῆς ἀτεχνίας μου.

Καὶ τελιώνω μὲ τὸν «Οἴκτον» τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, τὸ ἔργον αὐτὸ τὸ ὁποῖον κατεπλήσσει καὶ συγκινεῖ καὶ γοητεύει. Ὁ μέγας Φλωρεντικὸς καλλιτέχνης ἦτο μόλις 23 ἔτων ὅτε ἀνέλαβε κατὰ τὸ 1498 τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ συμπλέγματος τούτου, τὸ ὁποῖον εὕρισκεται εἰς τὸ

πρώτον πρὸς τὰ δεξιὰ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Οἱ Ἰταλοὶ ἀποκαλοῦν «Οἶκτον» (Pietà) ἰδίως τὰς ἀνταναστασεις τῶν συγκινητικωτέρων θεαμάτων τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Καὶ ὁμολογουμένως δὲν ὑπῆρχεν ἀρμονικωτέρα καὶ καταληλλοτέρα ὀνομασία διὰ τὸ σύμπλεγμα τοῦτο τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου. Ἡ οὖν μία ἀπὸ τὰς θλιβεωτέρας στιγμὰς τῆς ζωῆς του. Μία μέγαν λύπη εἶχε πληγώσῃ τὴν καρδίαν του. Ὁ διδάσκαλός του καὶ φίλος του, ὁ Σαβιναρόλκας, ὁ φιλόσοφος ἀντάρτης τοῦ καθολικισμοῦ, ἀπέθνησκεν πρὸ τινων ἐβδόμαδων ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὡς αἰρετικός. Ἀποτελεσμα τῆς τοιαύτης ψυχικῆς τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου καταστάσεως εἶνε τὸ σύμπλεγμα τοῦτο «Οἶκτου».

Ἐν αὐτῷ παρίσταται ἡ Παναγία καθισμένη ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ καὶ κρατοῦσα ἐπὶ τῶν γυνάτων τῆς τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ θεανθρώπου υἱοῦ τῆς. Ἡ θλίψις δὲν ἔχει διόλου ἀλλοιώσῃ τὴν σεμνὴν ὁμορφίαν τῆς Παρθένου, οὔτε ὁ θάνατος τὴν ἀγκυλωτὴν χάριν τοῦ υἱοῦ τῆς. Ἀπὸ τὸ μάρμαρον ἐκεῖνο τὸ ὀλόλευκον ζωντανεύει μία ὀλόκληρος τραγωδία καὶ ξεχύνεται ὁ ὑπέρτατος καὶ θεῖος Οἶκτος.

Ὁ Χριστός, βυγμένος ἐπὶ τοῦ βραχίονος τῆς μητρός του, διατηρεῖ ὑψηλὸν μεγαλεῖον. Παρὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις καμμία κηλὶς, κανὲν στίγμα δὲν ἐπιφαίνεται ἐπὶ τοῦ σώματος ἐκείνου. Ὁ σταυρός δὲν τὴν ἠλλοίωσεν. Ἡ ζωὴ δὲν συνετρίβη ἐν αὐτῷ — διατηρεῖται ἐν προδικῇ στιγμή ἑκρεμότητος. Μόνον ἓνας Θεὸς ἠδύνετο νὰ ἀποθάνῃ τοιοῦτοτρόπως.

Ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος ἐξήντησε, κατὰ τὸν Στένδχαλ, ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὅλον τὸν ὑπέροχον καὶ τρομερὸν ρυθμὸν τὸν ὅποιον αὐτὸς μόνος κατεῖχε. Ἴσως ὁ «Μωϋσῆς» του νὰ ἔχη αὐστηρώτερον μεγαλεῖον καὶ νὰ δεικνύη τὸ ὕψος τῆς ἀνατομίας καὶ τῆς τέχνης εἰς τὴν ὁποίαν ἐφθασεν ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος. Ἀλλ' ὁ «Οἶκτος» του ἀποτελεῖ τὸ ἀριστουργημα τῆς ποιήσεως ἡνωμένης μετὰ τὴν βαλιστικωτέραν πραγματικότητά.

Ὁ διδάσκαλος αὐτὸς τῶν γραμμῶν δὲν ἐλάξευσε ποτὲ ἀπαιώτερον σῶμα ἀπὸ τὸ τοῦ νεκροῦ Χριστοῦ. Ἡ μορφή τῆς Παναγίας ἐκρᾶζει μίαν ἀβρὰν θλίψιν προτοφνῇ, ὀφειλομένην εἰς τὴν ἐπιτυχὴ διανομήν τοῦ φωτός καὶ τῶν σκιῶν.

Ὁ «Οἶκτος» τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου.

ψηκανεῖς ἐν μουσεῖον, μίαν πόλιν ὀλόκληρον παρὰ τὸν Ἅγιον Πέτρον. Διότι ὀλόκληρος ἡ Χριστιανικὴ ἱστορία, ὀλόκληρος ἡ ἱστορία τῶν τεχνῶν, ὀλόκληρος ὁ Μεσαιωνικὸς κόσμος ζωντανεύει καὶ ἐξελίσσεται κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τοῦ ὑπερτάτου τούτου τεμένου. Ἄν μεγάλοι καλλιτέχναι τοῦ λόγου ὠμολόγησαν τὴν ἀδυναμίαν των ὅπως περιγράψωσιν τὸν Ἅγιον Πέτρον, πολὺ περισσότερον ἐγὼ ὁ ὅποιος εἰμαι ξένος τῶν ἀρετῶν ἐκείνων, οὔτινας μέχρι τοῦδε περιέγραψαν τὸν Ἅγιον Πέτρον.

Ἡ ἐποχὴ τῆς θρησκευτικῆς μυστικοπαθείας ἐπέρκεν. Οἱ Αὐτοκράτορες καὶ Ἡγεμόνες δὲν σύρονται πλέον γονατιστοὶ ἐκ φόβου πρὸ τοῦ Πάπα. Καὶ ὅμως ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ὁ Ἅγιος Πέτρος, ἐφ' ὅσον τὸ μνημεῖον αὐτό — τὸ δικαίως παρθαλλόμενον πρὸς τὸν Παρθενῶνα — ὑψοῦται ὑπερήφανον καὶ μεγάλῳ τρεπέ, πᾶσα ψυχὴ θὰ συγκινηθῇ καὶ θὰ γονατίζῃ λατρεύουσα τὸ Θεῖον ἐν τῷ Ὁραίῳ καὶ τὸ ἄρρηστον ἐν τῷ ὑπερανθρώπῳ.

Ρώμη

Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΑΣ

Ἐκεῖνος ὅστις προτοῦ ἀναγνώσῃ τὰς σελίδας αὐτὰς ἐνόμισεν ὅτι θὰ εὑρίσκει ἐν αὐταῖς πλήρη περιγραφὴν τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἠπατήθη. Δὲν ὑπάρχει τίποτε δυσκολώτερον ἀπὸ μίαν περιγραφὴν τοῦ νοοῦ αὐτοῦ. Εἶνε εὐκολώτερον νὰ περιγρά-

